

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 39.

V Ljubljani, 29. kimavca 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Francišek Ōrnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{3}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavlanje po dogovoru. Priloge poleg poštne 6 K.

Vsebina: »Zaveza« in »Družba sv. Cirila in Metoda«. — Naš denarni zavod. — Za odpravo krajevnega plačilnega sistema v Istri. — Učitelji, ki obstruirajo. — »Zaveza avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev« in vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda«. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

„Zaveza“ in „Družba sv. Cirila in Metoda“.

Pri glavni skupščini »Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev« v Trstu l. 1902. se je sklenila resolucija, naj se deluje na to, da pride v odbor »Družbe sv. Cirila in Metoda« tudi kak učitelj. Razlogi za to so vsakomur jasni. Izvršuje ta sklep, je vposlalo »Zavezino« vodstvo vodstvu »Dr. sv. Cirila in Metoda« dopisom z dne 11. novembra 1902, št. 52 sledeče pismo:

Št. 32. V Ljubljani, dne 11. novembra 1902.

Velecenjeno vodstvo

»Družbe sv. Cirila in Metoda«

v Ljubljani.

Usojamo si vljudno naznanjati, da je glavna skupščina Zaveze v Trstu sklenila sledečo resolucijo:

»Slavno vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda se opozori, da se ozira pri nastavljanju kandidatov v društveni odbor saj na enega ljudsko-šolskega učitelja.

Z ozirom na to, da je družba sv. Cirila in Metoda eminentno šolska družba, ki vzdržuje ljudske šole, bi ji gotovo ne bilo na kvar, ako dobi v odbor tudi strokovnjaka, — ljudsko-šolskega učitelja, — a z ozirom na to, da ravno učiteljstvo v veliki meri deluje za to prekoroistno družbo in jo podpira, bi bilo umestno, da se ozira pri volitvi odbora tudi na naš stan.

Prosimo torej, da izvoli slavno vodstvo v gori omenjeni resoluciji izraženo željo upoštevati.

Z odličnim spoštovanjem

Vodstvo »Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev«.

Tajnik:

Drag. Česnik, s. r.

Predsednik:

L. Jelenc, s. r.

O tem je »Zavezin« tajnik tudi poročal pri glavni skupščini »Zaveze« v Brežicah dne 30. maja l. 1903 in sicer doslovno tako-le:

»V zmislu sklepa zadnje glavne skupščine »Zaveze« se je vposlalo vodstvu družbe sv. Cirila in Metoda resolucija, v kateri zahtevamo, da se pri nastavljanju kandidatov v društveni odbor določi tudi enega ljudskošolskega učitelja. Tako eminentno šolski družbi bi znabiti ne škodovalo, če bi imela par odbornikov — strokovnjakov.«

Vzlic vposlanemu dopisu in vzlic objavljenju naše resolucije pa se naši želji ni ustreglo ne l. 1903 in ne l. 1904. Tudi odgovora nismo prejeli nikakega. To preziranje je dalo učiteljstvu, zbranemu pri letošnji glavni skupščini »Zaveze« v Pulju (dne 14. avg.) povod, da je izrazilo vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metoda« svoje ogorčenje. Tega »ogorčenja« pa »Zavezino« vodstvo dozda še ni prijavilo »Družbi sv. Cirila in Metoda«, a vendar je vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« takoj zaznalo zanj ter vposlalo »Zavezi« sledeči dopis:

Št. 6.952 leta 1905.

Slavno vodstvo

»Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev«

Ljubljana.

»Učiteljskega Tovariša« št. 33 izza 18 velikega srpana t. l. vsebuje na št. 273. besede: »Pred par leti se je obrnila »Zaveza« na vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« z zahtevo... Na naš dopis nismo bili vredni prejeti niti odgovora... Delegacija izreka vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metoda« ogorčenje nad tem, da ni smatralo Zavezine uprave za vredno, odgovoriti ji na prošnjo...«

Ker je imenovani sl. list Vaše glasilo — bodo navedene besede brezdvomno posnetek Vaših puljskih debat.

Podpisano je v tej veri velevalo pregledati vse družbene akte — začeni z l. 1901 do danes — a ni vdobilo nobene Vaše tozadevne »zahteve« ali »dopisa« ali »prošnje«. Tudi družbeni »exhibet« nima o podobnem nobene zabeležke.

Ker družba sv. Cirila in Metoda ne prezira, kar se v tacih slučajih o njej govori, piše in tiska, — Vas vabimo, da pošljete poljubnega g. delegata v naše vodstvene prostore

v »Narodnem domu«, ki naj se označenega dejstva prepriča na svoje oči.

Izvolite si izbrati v to prihodnje srede, 30. t. m. ali četrtek, 31. t. m., katerosibodi/popoldanjo uro ter nam to poprej dobrohotno naznanite.

Podpisani prvomestnik z g. pomožnim tajnikom Vam bode osebno na razpolago.

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda.

V Ljubljani, 27. avgusta 1905.

Prvomestnik: Odbornik:
Tomo Zupan Dr. vit. Bleiweis-Trsteniški.

»Zavezin« predsednik se je nato informiral o tem pri bivšem podtajniku g. učitelju Kecelju. Ta je izjavil, da se ve dobro spominjati dotičnega dopisa, ne ve se pa natančno spominjati, kaj se je z njim zgodilo, ker je od tedaj preteklo že precej časa. Dozdeva se mu sicer, da je dopis prečital pri neki družbeni seji, vendar določno ne more tega potrditi. Rekel je, da je seveda on »kriv«, ako se je dotično pismo izgubilo itd.

Na podlagi te informacije je potem »Zavezino« vodstvo odgovorilo »Družbi sv. Cirila in Metoda« sledeče:

Št. 32. V Ljubljani, dne 29. 8. 1905.

Cenjeno vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda«
v Ljubljani.

Na ondotni cenjeni dopis z dne 27. avg. t. l., št. 6952 de 1905, si usoja pripomniti podpisano vodstvo, da je sporočilo slavnemu vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metoda« na glavni skupščini v Trstu sprejeti resoluciji glede nastavljanja v vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« v dopisu z dne 14. novembra 1902, št. 52.

Čudno se zdi vodstvu »Zaveze«, da dotičnega dopisa ni v Vaših aktih, ker se je po letošnji glavni skupščini podpisanemu predsedniku izjavil prejšnji Vaš podtajnik, da se spominja dotičnega dopisa in da je on zakrivil, da se ni uresničila naša želja.

Delegata pa dne 30. ali 31. t. m. ne morem poslati, da bi pregledal akte in vložni zapisnik, ker 2 članov vodstva »Zaveze« ni v Ljubljani, podpisani predsednik pa ima te dni z razstavo učil in s pripravami za deželno učit. konferenco toliko posla, da mu ni mogoče priti. Zgodi se pa to po 10. septembru t. l. Dan se Vam naznani pozneje.

V privitku Vam pošljem drugi prepis dotične vloge. Vodstvo »Zaveze avstr. jugoslovanskih učit. društev«.

Predsednik: L. Jelenc.

Nato smo prejeli od vodstva »Družbe sv. Cirila in Metoda« še sledeče pismo:

Št. 6.988 de 1905.

Slavno

vodstvo »Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev«
Ljubljana.

Jako veliko zadoščenje nam je Vaš č. dopis izza 29. t. m. št. 32, iz kojega jasnuje, da ni podpisano, pač pa naš prejšnji namestni tajnik g. ljubljanski mestni učitelj Alojzij Kecelj, to zakrivil — kar se je podtikalo glede »zahteye« — »dopisa« — »prošnje« vodstvu.

V tem čutilu radi pozabimo napor, ki nam ga je povzročilo pregledovanje vseh naših aktov, začeniši z letom 1901 do 23. avgusta letošnjega leta. Inkriminacija je bila namreč nam tako velika, kakor Vam in nam malo točna.

Pravzaprav nam je z Vašim zgoraj znamovanim častitim povedano vse; a da se s cela prepričate vodstvene lojalnosti, — vabimo Vas vendarle ponavljaše kak poljuben popoldan ali 13., 20., 21., 27. in 28. t. m. v svojo družbeno pisarno. Pač najvstrebneje bi nam bilo 13. t. m. — Zaznamitve dneva in ure pismenim potem Vas prosimo.

Glede na Vašo pojasnitev je pregledba našega exhibita sedaj še važnejša stvar od pregledbe naših aktov.

Vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda«.

Ljubljana. dne 31. avgusta 1905.

Prvomestnik: Odbornik:
Tomo Zupan. Dr. vit. Bleiweis Trsteniški

Kakor je razvidno iz teh dopisov, se v njih konstatuje edino le nekrivda vodstva »Družbe sv. Cirila in Metoda«, da se naši dotični želji ni moglo ustreči.

Radi verjamemo, da niti v aktih, niti v vložnem zapisniku najti sledu o našem pismu z dne 11. nov. 1902; to je pač mogoče. A konstatirati nam je, da se tudi zdaj v nobenem dopisu ni omenilo naše zahteve. Nasprotno; pri glavni skupščini »Družbe sv. Cirila in Metoda«, ki se je vršila v št. Jurju na Štajerskem dne 14. septembra, se takisto zopet ni ustreglo naši zahtevi, dasi je bila saj zdaj vodstvu Ciril-Methodove družbe gotovo zadostno znana. Pač pa je podal družbeni tajnik izjavo, da je to »prvi naval« na družbo iz domačih slojev itd. Mi se sicer spominjamo še mnogih navalov, ki jih je doživela ravno »Družba sv. Cirila in Metoda« v prejšnjih letih od domačih nasprotnikov, ki pa ni nikdar nanje reagirala; menimo pa, da tudi »Ciril Metodova družba« ni nikak »noli me tangere«, ki bi se ne smelo o nji ničesar reči. S tem, da je izrekla »Zavezina« skupščina vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metoda« po svojem dosedanjem prepričanju opravičeno »ogorčenje«, ji nismo še nikakor škodovali, nego zadeva se je pojasnila. Kako, naj sodi javnost.

Ob zaključku svojega pojasnila si dovoljujemo konstatovati le še sledeče:

1. Vodstvo »Zaveze avstr. jugoslovanskih učit. društev« je v poslalo vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metoda« dne 11. novembra 1902 resolucijo, s katero zahteva, da se kandidira v družbeni odbor tudi enega učitelja. Za to, da se je njen dopis izgubil, ni »Zaveza« odgovorna, tudi ne, ako je bil tedanji podtajnik — učitelj.

2. Vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« je za letošnji sklep »Zaveze« v Pulju takoj izvedelo, dasi se mu ni pismeno še ničesar poročalo. Čudno je, da ni ničesar vedelo o tozadevnem sklepu »Zaveze« pri glavni skupščini v Trstu, oziroma o prej navedenem poročilu »Zavezinega« tajnika pri glavni skupščini v Brežicah l. 1903. In vendar pravi vodstvo Ciril-Methodove družbe v svojem gori navedenem dopisu z dne 27. avgusta t. l. doslovno: »Ker družba sv. Cirila in Metoda ne prezira, kar se v tacih slučajih o njej govori, piše in tiska —« Torej?

3. Vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« je saj letos gotovo vedelo za našo željo, a vendar nismo o stvari sami dobili nikakega odgovora, niti se je naši zahtevi ustreglo pri zadnji glavni skupščini »Družbe sv. Cirila in Metoda« v št. Jurju.

4. Letošnja glavna skupščina Ciril-Methodove družbe se je vršila dne 14. septembra, torej na dan, ko so imeli

štajerski učitelji še šolo, a kranjski se je tudi niso mogli udeležiti, ker se je vršila neposredno pred začetkom šole, ko ima učiteljstvo že polno dela s pripravami.

In s tem zaključuje »Zavezino« vodstvo ta predmet.

Vodstvo „Zaveze avstr. jugoslov. učitelj. društev“

v Ljubljani, 25. septembra 1905.

Tajnik: Drag. Česnik Predsednik: L. Jelenc

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodono naložim,
v pomoč le sebi podarim.

**Hranilnica in posojilnica Učiteljskega
konvikta v Ljubljani,**

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca velikega srpana 1905 K 122.698.71.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Za odpravo krajevnega plačilnega sistema v Istri.

Poročal pri XVII. glavni skupščini »Zaveze« v Pulju Miroslav Anžlovar,
učitelj-voditelj v Boljuncu.

(Konec.)

Izvajanja in zaključki.

Po izvestju deželnega odbora za mejno grofijo Istro iz l. 1904 je bilo torej, kakor je razvidno iz predidocih »Razkazov«, v šolskem letu 1903/04 vseh ljudskih in meščanskih šol v Istri 184 in 209 moških ter 175 ženskih svetnih učnih oseb ter poleg teh še 7 italijanskih veroučiteljev in 7 slovanskih učiteljic ženskih ročnih del; vseh skupaj torej 398 učnih oseb. Od teh je bilo 154 slovanskih in 230 italijanskih ljudsko-šolskih učiteljskih oseb.

Od 184 šol sta bili, ako število utrakvističnih razpolovimo, 102 slovanski, 82 je pa bilo italijanskih.*)

Od vseh šol je bilo 98 slovanskih in 76 italijanskih; 10 šol, in sicer 8 slovanskih, 1 italijanska in 1 utrakvistična ni bilo aktiviranih, dasi sistemiziranih.

Od slovanskih šol bilo je 63 enorazrednic, 27½ dvo-
razrednic, 5 trirazrednic in 2½ večrazrednic.

Italijanskih šol pa je bilo istočako 20 enorazrednic,
19½ dvorazrednic, 11 trirazrednic in 2½ večrazrednic.

Od 154 slovanskih ljudskošolskih učnih oseb je bilo 110 moških, 44 pa ženskih oseb, in sicer je od prvih stalno nastavljenih 73, začasno pa 37, od drugih 17 stalno, 27 začasno.

Od 230 italijanskih ljudskošolskih učnih oseb je bilo 99 moških in 131 ženskih; definitivno nastavljenih 79 moških, 78 ženskih, provizorno pa 18 moških in 48 ženskih učnih oseb; poleg teh sta bila še dva suplenta in 5 supletinji.

Slovanskih učiteljskih oseb je bilo torej stalno nastavljenih 90, provizorno pa 64; od italijanskih je bilo 157 stalno, provizorno pa 73.

*) Od tu nadalje je pri dotičnem izračunavanju zaradi nepristranosti in točnejših rezultatov število utrakvističnih šol in docentov vselej razpolovljeno.

V vseh teh slučajih vidimo, da prevladuje italijanski živelj na škodo slovanskemu.

Oglejmo si sedaj še številno razmerje med prebivalstvom in učiteljstvom v narodnostnem oziru.

Po zadnjem ljudskem štetju iz leta 1900 je bilo v Istri 191.387 Slovanov in 137.502 Romana; skupaj torej 328.889 prebivalcev ter še nekaj malega drugih narodnosti, ki pa tu ne pridejo v poštev.

Bilo je torej v istem času 1787 prebivalcev na 1 šolo, oziroma 856.48 prebivalcev na 1 učiteljsko osebo.

Vse drugo razmerje pa dobimo, ako računamo po na rodnostih, in sicer pride na 1 slovansko šolo 1876.343 prebivalcev, na 1 slovansko učiteljsko osebo pa 1242.772 prebivalcev. Na 1 italijansko šolo pa je bilo 1676.854 prebivalcev, na 1 učiteljsko osebo pa le 597.834 prebivalcev.

Torej je bilo na 1 slovansko šolo 1994.89 prebivalcev več nego na 1 italijansko šolo in na 1 slovansko učiteljsko osebo pa celo 644.938 prebivalcev več nego na eno italijansko učiteljsko osebo.

To se pravi; za zenačenje z Italijani po principu enakopravnosti imajo Slovani 14.918 šol premalo in bi jih morali torej dobiti; oziroma Italijani imajo po istem principu enakopravnosti 8.719 šol preveč in bi jih morali odpraviti.

Glede na učno osobje pa so imeli Slovani v primeri z Italijani 166.157 učiteljskih oseb premalo, zakaj le ako bi še 166 učnih oseb dobili, bi jih imeli 320, kolikor jim jih pristoja razmerno z Italijani, ki imajo z istega stališča 119.35 učiteljskih oseb preveč.

S tem pa nikakor ni rečeno, da imajo Italijani absolutno preveč šol in učiteljev, ki bi jim jih mi zavidali; ne, ampak hotel sem le pibiti, kako krivično so zapostavljeni v tem oziru Slovani, in kako nujno in neizogibno zahteva postulat pravičnosti in enakopravnosti, da se čim prej odpravi to kričeče, vnebovpijoče razmerje s tem, da se tudi Slovanom da, kar jim gre po naravnem in avstrijskem državljanskem pravu ter tudi s stališča vseobče človeške kulture.

Bodi mi na tem mestu dovoljeno omeniti tudi neugodnega razmerja med definitivnim in provizornim učiteljstvom; poslednjega je 1/3 vsega, medtem ko sta približno le 2/3 definitivni.

Tudi pri tem so Slovani hudo prizadeti; zakaj njih je skoraj polovica provizornih, medtem ko Italijanov ni niti 1/3 provizornih.

Pri tem je omeniti, da učiteljstvo samo tega zla ni čisto nič krivo, ampak kriv je temu le sebični, zavlačevalni in učiteljstvu skrajno neprijazni sistem.

Dokaz temu nastopno: Po zanesljivih podatkih je bilo približno v istem času v okrajih Koper, Lošinj, Pazin in Volosko 26 podučiteljskih in 27 učiteljskih provizorno nameščenih učnih oseb, ki so imele izpričevalo usposobljenja, in sicer od prvih 2 tri leta, 4 štiri leta, 3 pet let, 3 šest let, 1 sedem let, 4 osem let, 4 deset let, 2 petnajst let, 2 osemnajst let in 1 celo dvajset let.

Istotako se je godilo tudi ostalim 27. Podatkov o tem iz ostalih dveh okrajev, Poreč ter Pulj in Rovinj, žal, nisem mogel dobiti, ali razmerje je bilo približno gotovo isto.

Večina teh ubogih zapostavljenih »capite censi« je gotovo že večkrat prosila za definitivno nameščenje in v višjo kategorijo, ali zaradi zgoraj omenjene kalamite so vedno ostajali na cedilu, t. j. prošnje so jim dosledno odbijali in če je bilo le kako mogoče, niso izvršili definitivnega imenovanja, ampak so rajši pustili, da usposobljeni podučitelji

Razkaz 4.

V OKRAJU	UČITELJEV			UČITELJIC			PODUČITE- LJEV			PODUČITE- LJIC			SUPLEN- TOV			SUPLEN- TINJ			VEROUČIT. III. plač. vrste			Učit. ženskih ročnih del			Skupaj
	slovenskih	hrvaških	italijanskih	slovenskih	hrvaških	italijanskih	slovenskih	hrvaških	italijanskih	slovenskih	hrvaških	italijanskih	slovenskih	hrvaških	italijanskih	slovenskih	hrvaških	italijanskih	slovenskih	hrvaških	italijanskih	slovenskih	hrvaških	italijanskih	
Koper . . .	16	6	15	2	3	16	—	1	4	7	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	93
Lošinj . . .	—	18	16	—	9	10	—	4	1	—	4	8	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	71 + 1
Poreč . . .	—	1	20	—	1	17	—	—	1	—	—	15	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	60
Pazin . . .	—	19	6	—	2	3	—	1	—	—	4	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	39 + 1
Pulj in Rovinj	—	11	25	—	1	25	—	1	5	—	—	9	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—	—	82
Volosko . .	11	19	4	3	4	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	—	46 + 5
Skupaj .	27	74	86	5	20	71	—	9	11	7	12	55	—	—	2	—	—	5	—	—	7	1	6	—	391 + 7

Razkaz 5.

V OKRAJU	Z doklado à 200 K						Z doklado à 160 K						Z doklado à 100 K						Z doklado à 80 K					
	šol			učitelj			šol			učitelj			šol			učitelj			šol			učitelj		
	slovenskih	italijanskih	utrakvistič.	slovenskih	italijanskih	utrakvistič.	slovenskih	italijanskih	utrakvistič.	slovenskih	italijanskih	utrakvistič.	slovenskih	italijanskih	utrakvistič.	slovenskih	italijanskih	utrakvistič.	slovenskih	italijanskih	utrakvistič.	slovenskih	italijanskih	utrakvistič.
Koper	1	3	—	1	12	—	1	3	—	1	10	—	1	2	1	1	7	1	—	2	—	—	5	1
Lošinj	—	3	—	—	11	—	—	3	—	—	7	—	1	2	—	1	3	—	1	1	—	1	1	—
Poreč	—	4	—	—	6	—	—	3	—	—	6	—	—	7	—	—	7	—	—	3	—	—	5	—
Pazin	—	2	—	—	5	—	—	2	—	—	3	—	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Pulj in Rovinj	—	4	—	—	24	—	—	4	—	—	24	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Volosko	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1	6	1	3	1	—	—	3	—	—
Skupaj .	1	17	—	1	61	—	1	15	—	1	50	—	6	14	3	8	20	5	2	6	—	4	11	1

in provizorni učitelji še čim dlje ostajajo to, kar so, čeprav za vedno. Resnično: »Src nimajo!«

Preidimo sedaj k službenim prejemkom učiteljskega osebja v Istri! Velikanske razlike tekem let med učiteljem I. in III. plačilne vrste pod istimi pogoji in v enakih okolnostih sem že poprej omenil in tukaj mi je le razmotrivati in dognati, v koliko je pri tem italijanska narodnost glede šolstva gmotno na boljšem v primeri s Slovani.

Po že omenjenem izveštvju deželnega odbora o stanju ljudskega šolstva in učiteljstva v Istri je prejeto, ne všteti opravnine, krajevnih in osebnih doklad:

- a) slovansko učiteljstvo letne plače 129.360 K
- b) italijansko » » » 172.120 K
- c) 1 voditelj italijanske meščanske šole v Kopru je prejel k plači I. plačilne vrste poviška 400 K
- d) 1 učiteljica italijanske meščanske šole v Kopru prejela k plači I. plačilne vrste poviška 320 K
- e) 2 učiteljici italijanske meščanske šole v Kopru sta prejeli k plači II. plačilne vrste poviška 640 K
- f) slovansko podučiteljstvo je prejelo plače 21.100 K
- g) italijansko » » » » 49.400 K
- h) 7 italijanskih veroučiteljev III. plačilne vrste je prejelo letne plače 7.000 K
- i) 2 italijanska suplenta in 5 italijanskih supletinj so prejeli tudi letne plače 4.500 K

Slovansko učiteljsko osebje je prejelo torej v istem

času letne plače 150.460 K
in italijansko pa istodobno 234.380 K

Italijansko učno osebje je torej prejelo več letne plače 8920 K

Na opravnini je prejelo:

- a) slovansko učiteljstvo 13.740 K
- b) italijansko » » » 15.960 K

Italijansko učno osebje je prejelo torej več opravnine 2.220 K

V znesku pod b) je všteta že tudi opravnina voditelja italijanske meščanske šole v Kopru.

Prehajam k najžalostnejši in za slovansko učiteljstvo Istre najkrivičnejši, po vsaki morali, človekoljubnosti in pravem napredku naravnost s kruto silo v obraz bijoči točki, zadevajoči službene prejemke istrskega učiteljstva, osobito slovanskega. Ta istrska specijaliteta, pravi monstrum krivičnosti nasproti slovanskemu učiteljstvu Istre, so krajevne doklade.

Ni bilo zadosti, da so nas učitelje Slovane v Istri po novem zakonu skoro povsem izključili z boljših mest prve in druge plačilne vrste, tako da pripadajo od 31 učnih mest prve plačilne vrste le 3, torej niti prav $\frac{1}{10}$ Slovanom, a drugih $\frac{9}{10}$ pa Italijanom ter je od 102 učnih mest druge plačilne vrste le 37, torej komaj $\frac{1}{3}$ rezerviranih za Slovane, a ostali $\frac{2}{3}$ njih uživajo nemoteno Italijani. Ne, vse to našim slavo-

fobnim italomanom v istrskem deželnem zboru še ni bilo dovolj! V svoji zagrizeni pristranosti in v preveliki skrbi za svoje mile in drage so jim hoteli preskrbeti in so tudi preskrbeli še izdatnejših priboljškov, za katere so smatrali za najprimernejše krajevne doklade in katere so potem tudi tako mojstrsko porazdelili, da ni niti najmanjše nevarnosti, da bi se Slovani ob njih prevzeli in preobjedli.

A verjetno pa je, da tako krivično, vsakega količkaj pravičnega človeka hudo žaleče postopanje utegne njega provzročiteljem samim postati s časom jako neljubo in jim do- nesti neprijetnih razočaranj.

Toda bodi temu kakorkoli, nedvomno in brez vsakega ugovora po vsem krivično pa je, ako deželni zbor, ustvar- jajoč zakon za plačevanje učiteljstva, pri tem tako pristransko postopa, da en del tega ne dobi skoraj ničesar, a drugi pa vse.

In tako je naredil visoki deželni zbor mejne grofije Istre, ko je sklenil zakon o pravnih razmerah učiteljstva javnih ljudskih šol v Istri z dne 9. oktobra 1901, br. 35; zakaj po ravnokar omenjenem zakonu je od 65 šol, ki so jim bile določene krajevne doklade, bilo le 11 $\frac{1}{2}$ **slovanskih šol** de- ležnih te sreče, med tem ko je ostalih **53 $\frac{1}{2}$ bilo italijanskih.**

Izmed slovanskega učiteljstva je uživalo **le 17** njih kra- jevne doklade, od italijanskih učnih oseb pa je imelo **135** krajevne doklade.

Od slovanskih učiteljskih oseb je prejela **le ena** 200 K krajevne doklade in zopet **le ena** 160 K krajevne doklade. Od ostalih 15 slovanskih učnih oseb so imeli učitelji le po 100 K in učiteljice pa po 80 K krajevne doklade.

Italijansko učiteljstvo pa je med tem prejelo: **61 oseb** po 200 K, **50 oseb** po 160 K in ostalih 34 oseb pa deloma po 100 K in deloma pa po 80 K krajevne doklade.

Ni čuda torej, da so med tem, ko so Slovani prejeli v istem času le malenkost 2020 K krajevnih doklad, Itali- jani odnesli kosmatih 28860 K pod istim naslovom; torej celih **26840 K** več nego Slovani. V teh zneskih so vštete tudi še osebne doklade, ki se v penzijo ne vštevajo in ki so znašale za Italjane **5490 K**, za Slovane pa celih **250 K**!

Kakor vidite, na vseh koncih in krajih najnesramnejše in najbrezobzirnejše zapostavljanje in oškodovanje Slovanov. Ako ne dobivajo Slovani niti $\frac{1}{15}$ vseh doklad, a Italijani pa čez $\frac{14}{15}$, se to ne more drugače imenovati kakor brezstidno in povsem krivično nasilstvo, ki ga ni zakrivil samo tisti, ki je tak zakon sklenil, ampak tudi oni, ki je pri dotični raz- pravi to skoraj molče dopustil, namesto da bi bil, kakor je bila to njegova sveta dolžnost, povzdignil svoj glas ter s teh- tnimi razlogi in nepobitnimi dokazi preprečil uzakonjenje take vnebovpajoče krivice.

»Hic Rhodus, hic salta!« velja tukaj našim slovanskim poslancem v istrskem deželnem zboru! Altrochè obstrukcija, kadar pridejo v obravnavo tako važne predloge, kakor so ravno šolski zakoni, čeprav imajo ti za predmet le gmotne razmere od nekaterih toli omalovaževanega in preziranega učiteljstva, posebno takega, ki noče z njimi trobiti v en rog.

Gospoda slavna dobro vedo, ali vsaj vedeti bi morali, da s takim postopanjem ne škodujejo le učitelju trpinu, ampak mnogo več tudi ostalemu narodu, za katerega so baje tako vneti! Pokažejo naj tudi v dejanju, da so res njega prijatelji in dobročinitelji!

Izposlujejo naj mu dobro urejene šole in učiteljstvu pa spodobne plače! Potem jim bomo radi in s hvaležnostjo pri- znali njihove zasluge! Pa brez zamere!

Z ozirom na že poprej obrazloženi način razdelitve pla- čilnih vrst in krajevnih doklad šolam in učiteljstvu po na- rodnosti si dovoljujem gotovo opravičeni, da, neizogibni vpra- šanji: kje so ostale tudi za slovanska učiteljska mesta zakonito predpisane $\frac{1}{10}$ prve plačilne vrste in $\frac{1}{10}$ druge plačilne vrste ter: kako vendar je mogel visoki deželni zbor istrski pri do- ločevanju krajevnih doklad tako nepreudarno (ali namenoma?)! neopravičeno, krivično in brez usmiljenja skoraj po vsem prezreti slovanske šole?

Da je ta to faktično storil, sem dokazal že poprej s številkami, a vendar hočem to svojo trditev še z naslednjim podpreti.

Slovanskega in romanskega prebivalstva šteje Istra 328.889. Učiteljstvo je v že večkrat omenjeni dobi prejelo na plači, opravnini in dokladah skupaj 445.420 K; ena učiteljska oseba povprečno 1139 K.

Od skupne plače je prejelo slovansko učiteljstvo 166220 K ena učiteljska oseba povprečno 1079.35 K Italijansko učiteljstvo je prejelo od skupne plače 279.200 K ena učiteljska oseba povprečno 1178.059 K.

Primerjajoč te zneske, dobimo, da je z ozirom na tan- gento skupne plače vsak slovanski učitelj za 59.65 K pod normalom, t. j. na slabšem od svojega italijanskega kolega; a v primeri z resnično povprečno plačo italijanskega učitelja je pa slovanski učitelj celo za 98.709 K na škodi.

Omeniti moram tudi, da bi po odpravi krajevnih in osebnih doklad bilo treba k dobljenemu znesku iz deželnega zaklada pridejati le še 8220 K, pa bi vsaka učiteljska, pod- učiteljska in nadomestna, toliko moška, kolikor ženska učna oseba v Istri od dotične vsote 39.100 K dobila 100 K po- viška k plači. —

Vsi taki in enaki nedostatk, ki pričajo poprej o vsem drugem, le o človekoljubnosti in pravičnosti ne, bi bili z uvedbo osebnega plačilnega sistema po službenih letih kmalu odpravljeni. Za odpravo krajevnega plačilnega sistema govori med drugim tudi okolnost, da so ga že odpravile, ako izvza- memo Štajersko in Bukovino, vse naprednejše dežele in glavna mesta, ker so izprevidele, da je krajevni plačilni sistem tudi iz pedagoško-didaktičnih ozirov neumesten in kvaren posebno z ozirom na pregosta, iz njega izvirajoča prestavljanja uč- teljskega osebja.

Rekel sem že in pokazal, da je ta prosluli krajevni sistem v mejni grofiji Istri prikrojen popolno v prilog italijanski na- rodnosti. Upošteva je to, se bojim, da ga pri nas ne bo še kmalu konec. Ali vendar si dovoljujem v to svrhu nekatere opazke.

Previsoko cenim narodnostni moment tudi pri pouku in vzgoji, da bi ne pojml in zato hotel očitati italijanski večini v istrskem deželnem zboru njeno materinsko skrb za itali- janske šole in učitelje; ali pojmiti in odobravati pa nikakor ne morem, da se visoka gospoda in elita človeške družbe v parlamentarnem zastopu nikakor ne more ali noče dvigniti na vsaj toliko vzvišeni nivo nepristranosti in pravičnosti, da bi istotako ljubeznivo skrbela tudi za slovansko šolstvo in učiteljstvo v tej provinciji, kadar gre za tako eminentno važne zadeve, kakor so omika, napredek in blaginja naroda, bodisi pa ta poslednji že katerekoli narodnosti.

Nedvomno so pri tem prizadele tudi slavne in visoke c. kr. šolske oblasti, visoka c. kr. vlada, in imajo iste levov del krivde in odgovornosti za take kričeče odnošaje na svoji vesti, zakaj ako bi prve molče ne tolerirale, torej odobraval, in večkrat tudi same malomarno ne zagrešale takih nepra-

vilnosti ter bi poslednja ne predlagala v najvišjo sankcijo tako pristransko in nepravilno prirojenih zakonov, bi se kaj takega ne moglo goditi.

Zato apelujemo najnujnejše na pravičnost in človekoljubnost naših deželnih očetov, na njih smisel za občo blaginjo in ljudsko prosveto, kakor tudi na dobrohotnost in nepristranost visoke c. kr. vlade in šolskih oblasti, da isti čimprej, a prav gotovo pa že vsaj v prvem bodočem zasedanju deželnega zbora istrskega v svoji modrosti in previdnosti odpravijo to gorostasno krivico nasproti slovanskemu prebivalstvu in učiteljstvu Istre ter jo nadomeste s pravičnejšim vsestransko zadovoljivim odnosnim zakonom na temelju osebnega plačilnega sistema po službenih letih!

Uverjeni naj bodo, da s tem ne bodo zadovoljili le učiteljstva, ampak povzdignejo tudi šolstvo, omiko in napredek ljudstva ter njega blaginjo, zakaj zadovoljnejši učitelji bodo v svoji hvaležnosti gotovo mnogo vnetejše in zato uspešneje delovali, nego morejo to delati sedaj, ko zaradi vedno rastoče draginje in v posledici večjega gmotnega pomanjkanja že komaj dihaajo in v pravem pomenu besede životarijo.

Pri sedanji zakonski uredbi učiteljskih plač in krajevnih doklad je pa še tudi ta nedostatek, da morajo učitelji na šolah brez krajevnih doklad krivico trpeti tudi še po upokojenju, zakaj srečnejši kolege na šolah s krajevnimi dokladami ponesejo te s seboj tudi v penzijo, čeprav ostavijo srečni s krajevno doklado dotovani kraj.

In vse te krajeвне doklade uživajo, kakor smo videli, v ogromni večini le italijanski naši kolege. Mi Slovani jim sicer tega ne zavidamo, ker vemo, da, so ravno tako potrebni in vredni kakor mi, ampak želimo, da, zahtevamo, naj se zadeva o krajevnih dokladah pravičneje, in sicer tako uravna, da bomo tudi mi v enaki meri deležni istih dobrot, kar se zopet najlože dožene z odpravo krajevnega in uvedenjem osebnega plačilnega sistema po službenih letih.

Splošne opazke.

Končno še nekoliko splošnih opazk. Večina slovanskih šol v Istri je enorazrednic in skoraj brez izjeme v III. plačilni vrsti. Učitelji na njih imajo v vsakem oziru težjo nalogo in večjo odgovornost, pa manje pravo, dasi bi že pri enakih dolžnostih smeli zahtevati in morali imeti tudi enako pravo.

Učitelji na enorazrednicah niso prikrajšani le na plači, nego oni pogrešajo večinoma tudi drugih prednosti in udobnosti, ki jih uživajo njihovi srečnejši kolegi v mestih in trgih, ki so največ v II. ali pa celo v I. plačilni vrsti, tako n. pr. glede šolanja iz vzgoje otrok, glede nadaljne lastne izobrazbe, lažjega in cenejšega nabavljanja živil in obleke, naročevanja knjig in časopisov ter poštnih stroškov.

Osobito pa mori učiteljstvo na deželi skrb v slučaju bolezni, ko je treba zdravniške pomoči. Koliko stanejo v takih priložnostih učitelja na deželi zdravnik in zdravila. In pa če je bolezen akutna in nevarna, tako da je zdravniška pomoč nemudoma neobhodno potrebna, da morebiti še edino rešilna, kaj je učitelju na deželi takrat storiti? Četudi dobi zdravnika v mestu takoj, kar se pa le redkokdaj zgodi, preteče že vendar mnogo časa, preden dospe zdravnik iz mesta v oddaljeno vas, tako da je njegova pomoč že večkrat nepotrebna, ker prepozna, in mora dotični bolnik tako neizogibno zamudo plačati z življenjem. V mestih vse to odpade in imajo mestni učitelji poleg tega še tudi druge ugodnosti, kakor navadno manje število otrok, manj oddelkov, več učnih pripomočkov, krajši učni čas, torej lažje delo, a vrh tega pa

še večje plače in za nameček še krajevne doklade. K temu pridejo še postranski zaslužki, o čemer pri nas ni niti govora in zato ne dobite izlepa učitelja, ki ne bi z veseljem sprejel premeščanja v mesto z isto plačo, ki jo ima na deželi.

Doklade bi torej, če ne bolj, pa vsaj istotako pristojale učiteljem na deželi kakor tovarišem v mestih, da bi z njo vsaj katerikrat mogli iti pogledat, kako je kaj v mestu.

Edino glede stanarine je prav, da je ta v mestu večja, ker so tam stanovanja res dražja. Ali tudi o stanovanjih učiteljskih na deželi je marsikaj opomniti, posebno pa, da če prav so ta cenejša, so pa navadno taka, da ne odgovarjajo (ali vsaj prav malo) toliko v estetičnem, kolikor v higijenskem oziru in zato pogubno vplivajo na duševno razpoloženje in na telesno zdravje ter obenem manjšajo ugled tistih, ki bivajo v njih.

Z leti se pomnoži učitelju navadno tudi družina. Da bi se le tudi plača tako! Ali žal, da temu navadno ni tako in »zastonj po sapi sreče svoj čoln obrača, čigar je III. vrste stalna plača,« zakaj težko se mu kdaj posreči, dokopati se v višji plačilni razred. In s čim naj tako z obilico pomanjkanja oblagodarjeni primerno živi, oblači in oskrbuje svoje drage? Tu bi pač bilo na mestu perijodično zvišanje plače, scilicet uvedenje osebnega plačilnega sistema po službenih letih.

Sklep.

Upam, da sem dovoljno dokazal, kako neumesten, krivičen, škodljiv in poguben je naš istrski krajevni plačilni sistem in nasprotno kako nujno potrebno je, da se čim prej uvede edino pravični osebni plačilni sistem po službenih letih. Nimam sicer dosti upanja, da bi se to pri obstoječih razmerah kaj kmalu zgodilo, ali končno mora pa vendar le zmagati dobra in pravična stvar, ker »perseverando si vince.«

Učitelji, ki obstruirajo.

Omenili smo že zadnjič, da je priobčila »Neue Freie Presse« dne 18. t. m. članek, ki govori o znanem postopanju delegatinj in delegatov pri IV. kranjski deželni učiteljski skupščini. Ker bo članek zanimal tudi naše čitatelje, ga priobčujemo danes v točnem prevodu. — Člankar pravi:

Pred nekoliko dnevi je bilo občinstvo presenečeno s čisto posebnim poročilom, da so obstruirali člani korporacije, ki ima uradni značaj, t. j. deželne učiteljske skupščine. Ali so morda štrajkali? Na imenu ni ležeče, dovolj razločno govori dejstvo. K deželni učiteljski skupščini poklicani odposlanci okrajnih učiteljskih skupščin so odrekli šolski oblasti pokorščino; odpovedali so delo, ki so je po zakonu dolžni vršiti. Takega postopanja ni bilo doslej opaziti niti v Avstriji, ki je tako bogata na izkušnjah o obstrukciji. To se je dogodilo dne 4. t. m. v Ljubljani. Vseh 32 zastopnikov učiteljstva, 28 učiteljev in 4 učiteljice, je izjavilo enoglasno, da se toliko časa ne udeleže zborovanj skupščine, dokler ne bodo plače pravično regulirane.

Da moremo postopanje kranjskega učiteljstva oceniti po zaslugi, je treba, da spoznamo razmere, ki so provzročile tak dogodek. Ne smemo prezreti, da je nastopilo kranjsko učiteljstvo z redko solidarnostjo; njega zastopniki so se mogli opirati deloma na direktno naročilo svojih volilcev, deloma se smejo sklicevati na njihovo brezpogojno pritrdjevanje. Pretežna večina kranjskih učiteljev in učiteljic je liberalno-slovenska, manjšina je nemško-liberalna in še neznatnejši del

klerikalno-slovenski. Med slovenskim in nemškim učiteljstvom vlada najboljša harmonija, ki jo je porodila zavest stanovske skupnosti. Pripravljeni na boj si stoje nasproti liberalni in klerikalni Slovenci. Dne 4. septembra pa so bili združeni tudi ti. Njihov govornik je smel reči, da stoji za njim celokupno kranjsko učiteljstvo. To bi je že mnogo let skrajno srdit boj za izboljšanje svojega gmotnega položaja, ki je pri večini v resnici beden. Najnižja letna plača znaša 800 kron, najvišja 1600 kron; starostne doklade znašajo po preteku petih let 80 kron. Najvišja letna plača znaša lahko 2080 kron; a opomniti je, da pride do te plače najmanj učiteljev, ker je treba za to praviloma nad trideset službenih let. Splošno znaša povprečna letna plača 1200 kron, toda večina uživa plače pod to povprečnostjo. Nadalje je treba pomniti, da ni nikjer v Avstriji — izvzeta so največja glavna mesta — draginja vseh življenskih potreb tako velika in da ne raste nikjer tako rapidno kakor na Kranjskem. Dokazano je dejstvo, da je kranjsko učiteljstvo najslabše plačano v Avstriji. Lakota in sila na vsem, kar sodi k človeka vrednemu življenju, sta stalna gosta v učiteljskih rodovinah. Opisovalci socialne bede bi dobili tu prebogatega gradiva za slike, polne najpretre-sljivejših učinkov.

V utemeljevanju izjave, ki so jo podali konferenčni člani in ki smo jo že objavili,^{*)} je poudarjal govornik vse zle razmere, ki mora ob njih trpeti stan. Osvetlil je posledice, ki do skrajnosti škodujejo ljudskemu šolstvu v deželi: ostavljanje stanu in dežele in pomanjkanje usposobljenih učnih oseb. Navedel je dejstvo, ki je globoko obžaluje vsak prijatelj napredka in šole, da so šolske oblasti spričo vladajočega, vedno večjega pomanjkanja učiteljstva primorane, mašiti vrzeli z ljudmi, ki so popolnoma nesposobni in ki imajo le najpotebnejšo izobrazbo. Med 793 učnimi mesti je bilo v šolskem leta 1903/04 za silo oddanih 67, praznih pa je bilo 10. Vsekakor resen položaj, ki naj bi prisilil poklicane in odgovorne faktorje k razmišljanju. Silo trpeče učiteljstvo je že odposlalo neštevilne prošnje, da se mu ustvari človeka dostojna eksistenca. Priredilo je tudi viharne zborovanja. Tako se je zbralo o Veliki noči l. 1903. v Ljubljani okrog 600 siromakov k protestnemu shodu, ki je bil jako viharen in kjer je bila izgovorjena beseda: »Src nimajo!« — Vse zaman! Kar dviga nevoljo stiskanih, je vedno rastoča mera nanje stavljenih zahtev. Vredni pa so človeka dostojnega stališča zaradi požrtvovalnosti in zvestobe v izpolnjevanju stanovskih dolžnosti, kar priznavajo tudi šolske oblasti. Tudi izven službe je njih kulturno in socialno delo hvalevredno; saj so ravno oni odločilni in pospeševalni faktor pri vseh prireditvah in korporacijah, ki pospešujejo splošno blaginjo in dvigajo ljudski blagor v duševnem in gmotnem oziru. Vse to priznavajo drugi, sami se zavedajo tega — zatorej to razburjenje, ki se vedno bolj pogloblja v njihovih vrstah in ki meče vedno večje valove.

Gospodarska pasivnost Kranjske v razmerju do države in pa posebnost avstrijskih šolskih razmer, da morajo dežele vzdržavati ljudsko šolstvo, medtem ko si je pridržala država njega vodstvo brez najmanjših denarnih doneskov, onemogoča učiteljstvu, da bi potrkalo na prava vrata. Država mu odgovarja, da je stvar dežele, skrbeti za učiteljstvo, medtem ko ga deželni zbor, kazoč na razkopane deželne finance, zavrača na vlado, ki si je prisvojila ves vpliv, zatorej naj tudi plača.

^{*)} »Neue Freie Presse« je še isti dan prijavila brzoglasno poročilo. Enako poročilo so prinesli tudi drugi večji nemški in češki listi, da je v hipu vedela vsa Avstrija, kam je pritirala kranjsko učiteljstvo — neznosna beda.

Tako se je doslej pomikalo stradajoče učiteljstvo med dvijimi vrati, ne da bi ga slišali in mu odprli, — kar gotovo ni v čast ni deželi Kranjski ni državi. Vedno bolj se je dvigalo razburjenje zlasti zadnja štiri leta, ko je klerikalna obstrukcija ovirala delovanje deželnega zbora. Vlada je pač predlagala, naj dovoli deželni zbor učiteljstvu provizorno (popolnoma avstrijsko) petindvajsetodstotno izboljšanje plač, toda obstrukcija mu je snedla tudi to borno drobtino. Da, posvetni vodja klerikalcev, dr. Šusteršič, se je izjavil na javnem shodu, da ne dovoli njegova stranka liberalnim učiteljem niti krajcarja. Nasproti pa je bila vlada takoj pripravljena, položiti duhovščini na leto 9 milijonov v naročje. To je povzročilo med kranjskim učiteljstvom v resnici viharne razburjenje. Vedno se še spominja obljube, ki jo je dal l. 1899. tedanji vodja naučnega ministrstva deputaciji vsega avstrijskega učiteljstva. Obljubil je, da se bo zavzel za saniranje deželnih financ v prilog regulaciji učiteljskih plač. Ta obljuba je ostala do danes za Kranjsko neizpolnjena.

Na ta način je moralo priti kakor je prišlo — organizem šolstva se je začel ustavljati. En del učiteljstva je odpovedal pokorščino!

Resnično je težavno, obsoditi kranjsko učiteljstvo. Niso bili mladeniči, ki so se v mladostnem bojnem pogumu drzno upali do skrajnosti, da bi izvojevali, kar so se namenili dognati. Gotovo je bilo čudno pri srcu njim samim, ki so osiveli v dolgoletnem zvestem službovanju stanovskih dolžnosti, možem, ki uče spoštovanje pred avtoriteto, ko so korporativno ostavili zborovalno dvorano, svesti si nepokorščine. Iz vsega postopanja je razvidno, da nimamo posla z navadnimi zarotniki. Skoro naivno se zdi nasprotje med danim zagotovitvijo, da ni bila demonstracija naperjena proti vladi, in med dejanjem samim, ki je v svojem bistvu končno obrnjeno le proti vladi. Glasi se kakor klic obupan-čev. Med 32 obstrukcionisti posebne vrste so bili resni, zreli, na meji čestitljive starosti stoječi možje in vsakemu brutalnemu nastopu naravno nenaklonjene ženske, ki niso bili skupno niti za trenutek v nejasnem o pomenu svojega koraka. Ker so ga pa le storili, odpira to perspektivo, ki ima malo tolažljivega na sebi. Kaže nam skozinskoz proletarizovani stan, ki ga ne sme dati upropastiti meščanska, državo vzdržujoča družba, ne da bi sebe in državo resno oškodila. To bi bil greh opustitve, ki bi se ob sebi morali maščevati na družbi, ki ga je zakrivila. Ne da se preudariti misli, do kakih posledic bi moralo priti, ako bi bilo vse avstrijsko učiteljstvo tako konsekvantno proletarizovano, kakor je še v trenutku v nekaterih kronovinah. Samo mislimo si naj proti vsemu svetu ogorčenega, sebe samega kot izobčenca družbe čutečega učitelja v njegovem vzgojevalnem poslovanju; kakšne sadove bi to rodilo! In šele potem, ko bi pritirali ves stan v ta usodepolni položaj? Temeljita pomoč je tu nujno potrebna — v odlašanju je nevarnost! Ako se je mogla vlada odločiti, da je za duhovščino žrtvovala milijone, bi ne smela tem manj odlašati, storiti za učiteljstvo takisto! V lastnem interesu države in družbe je, da ne dvignejo učiteljskega stanu samo duševno, temveč tudi materialno. Zakaj samo učiteljski stan, ki je rešen bede in eksistenčne skrbi ter obvarovan njiju zastrupljajočih posledic, more delovati zvesto in z veseljem do poklica, se more popolnoma posvetiti lastni povzdigi in procvitu šole ter tako napredku države. Tu bi morala pomagati država, ako ne more iz lastnih moči dežela Kranjska.

„Zaveza avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“ in vodstvo „Družbe sv. Cirila in Metoda“.

»Družba sv. Cirila in Metoda« je imela dne 14. septembra t. l. XX. skupščino v Št. Jurju ob juž. železnici. Ob tej priliki je reagiral tajnik Ant. Žlogar na »napade« na zborovanju »Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev« v Pulju. Rekel je doslovno: »Družba sv. Cirila in Metoda« noče presojati, kateri vzroki da bi bili povod temu »Zavezitemu« toliko nepremišljenemu napadu, a konstatuje pa pred vsem slovenskim svetom, da je bil to prvi naval te vrste, kar jih je doživela družba v dvajsetih letih od lastne krvi. (Klici: Žalostno!)

Kaj je dalo povod konfliktu med »Zavezo« in vodstvom »Družbe sv. Cirila in Metoda«? Posezimo v zgodovino tega konflikta!

Meseca avgusta 1902. l. je imela naša »Zaveza« svojo glavno skupščino v Trstu, kjer se je razpravljalo tudi o žalostnih razmerah tržaškega šolstva. V razgovor so prišli tudi šolski zavodi, ki jih vzdržuje v Trstu »Družba sv. Cirila in Metoda«. Poudarjalo se je, da ti zavodi ne ustrezajo svojemu namenu, ne glede ustroja ne glede vzgoje in pouka. Marsikatero napako bi vodstvo družbe lahko odpravilo, če bi ga kdo opozoril nanjo. Neobhodno potrebno in tudi običajno je, da je v vsaki korporaciji, ki ima šolstvo v svojem področju, zastopan tudi strokovnjak, ki prvi vidi napake in ve za lek, s katerim se odpravijo. To priznано načelo velja v polni meri za »Družbo sv. Cirila in Metoda«. Zato je »Zaveza« sprejela resolucijo, ki priporoča naši šolski družbi, naj se pri nastavljanju kandidatov v vodstvo ozira vsaj na enega učitelja-strokovnjaka. Na to resolucijo, ki jo je vodstvo »Zaveze« javilo »Družbi sv. Cirila in Metoda« z dopisom z dne 11. novembra 1902, št. 52, se družba noče ozirati, pravi celo, da dopisa ni sprejela. Če ga nima med svojimi spisi, če nima zabeleženega v vložnem zapisniku, ni to zgled vzornega poslovanja. Odkod je zvedelo vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« o izraženem ogorčenju v Pulju? Samo prizna, da iz časopisov. Dobro, če je zvedelo o izraženem ogorčenju iz listov, zakaj je prezrlo poročilo »Zavezinega« tajnika na skupščini v Brežicah 1903. l., ki je omenjalo to zadevo? Pač zato, ker vodstvu ne ugaja resolucija, ker šolska družba ne mara učitelja v odboru. V tem našem domnevanju nas potrjuje dejstvo, da sta bili letos v vodstvu nadomestiti dve prazni mesti, in da so namenoma prezrli učiteljstvo tudi letos.

Na zlobno očitaje tajnika Žlogarja, da je »Zaveza« hujskala v Pulju vseslovensko učiteljstvo zoper »Družbo sv. Cirila in Metoda« in da je tudi istrskemu učiteljstvu vsiljevala o nji napačne (?) nazore, odgovarja na uvodnem mestu vodstvo »Zaveze« samo, nam je na srcu še marsikaj drugega, kar nam ne ugaja pri »Družbi sv. Cirila in Metoda«.

V začetku teh vrstic smo napisali, da družbeni zavodi ne ustrezajo vsem zahtevam uspešnega pouka in vzgoje; vodstva pa ne moremo hvaliti tudi v taktičnem postopanju.

Kdo vzdržuje našo šolsko družbo? Devet desetih denarja ji nabere liberalci. Ali smo že kdaj brali med darovalci dr. Šušteršiča, škofa Jegliča in druge mogotce klerikalne stranke? Niti vinarja še niso darovali v njen namen! Družbeno vodstvo mora jutri zapreti devet desetih svojih za-

vodov, če ji liberalci, med katere prištevamo tudi vseslovensko učiteljstvo, odreko svojo pomoč, če usahnejo njihovi prispevki. Izginila bi s površja slovenske zemlje, kakor je izginila »Naša straža«, ker so ji odrekli pomoč liberalci. In vodstvo naše šolske družbe? Preštejmo člane vodstva, premislimo njihovo politično prepričanje in zavzeli se bomo, kako brezskrbno prepušča narodna stranka težko skup spravljene vinarje v gospodarstvo klerikalni gospodi V to dokaz!

Ob jezikovni meji vihra silovit boj za naš narodni obstanek. Prav je, da ustanavlja družba na takih za slovensko narodnost nevarnih krajih ljudske šole in otroške vrtce, prav pa ni, da namešča na takih šolah v takih krajih, slabotne ženske učne osebe. Celega moža je treba, da stoji tam na braniku, gre iz šole ven med ljudstvo, ustanavlja pevsko, bralna in druga izobraževalna društva ter tem potom zbuja narodno zavest med preprostim ljudstvom. V šoli vcepi sicer zaveden učitelj lepo cvetko — ljubezen do naroda — v mehka srca nežne mladine, a če ne priliva tej cvetki v izvenšolski dobi večča in krepka roka, če jo ne goji in vodi, jo kmalu zamore ljuti narodnostni boji. Vsega tega ne morejo storiti šolske sestre, ki jim naša šolska družba izroča v vzgojo slovensko mladino ob jezikovnih mejah. Te ženske se zapro v lepe in drage palače, ki jih jim je zgradila družba, vzgajajo ondi slovensko mladino kakor vedo in znajo, največ k hinavščini in svetohlinstvu po zgledu škofjeloških uršulin, med ljudstvo ne morejo, za narodnost ne store ničesar njih narodnostno delo ni vredno toliko ogromnih stroškov. Če pa vendar drugi činitelji obvarujejo narod pred potujčevanjem, se mu vedno pozna samostanska vzgoja, ker ga oslabi. Manjka mu samozvesti in prave moške energije.

Vemo, da opravičuje družba svoje postopanje z nedostatnimi gmotnimi sredstvi in s pomanjkanjem moški učnih oseb. Kjer namestite štiri, šest šolskih sester, pošljite tja dva, tri dobre učitelje; ti bodo za narodnost mnogo več storili, nego boječe ženske. Dobre učitelje je treba tudi dobro plačati. Noben izprašan učitelj ne pojde v vašo službo, če mu ne osigurate prihodnosti. Tega ne storite, zato pa delate le z začetniki, ki vam po izpitih obrnejo hrbet. Komaj se je uživil v razmere, da bi začel uspešno delovati, že ga prisili skrb za prihodnost, da si poišče službe drugod.

Družba posebno rada ustanavlja otroške vrtce, v teh išče rešitev naši narodnosti. Otroški vrtci imajo pomen samo tam, kjer je obenem tudi slov. ljudska šola, kamor prestopi deca iz otroškega vrtca. Če pa šestleten otrok prestopi iz slovenskega otroškega vrtca v nemško, oziroma v italijansko ljudsko šolo, je bil pa za otroški vrtec v dotičnem kraju proč vržen denar.

Opozorili smo našo šolsko družbo na nekatere hibe, na katerih nevarno boleha; navedli bi jih lahko še več, a sodimo, da vodstvo ne mara zanje, ker se brani med se učitelja-strokovnjaka.

D.

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

„Jubilejska samopomoč“. Prosil sem potom »Tovariša«, naj se mi pošlje denar skupno za slučaj smrti kolegov Tribnika in Josina. Veliko se jih je odzvalo vabilu in prošnji; kateri se še niso, prosim, da to store potom položnice ali pa nakaznice, da bo red v knjigah in neha neprijetno izterjevanje.

Fran Ks. Trošt, t. č. predsednik.

Učiteljsko društvo kranjskega okraja zboruje v sredo dne 4. okt. popoldne ob dveh v šoli v Kranju.

Dnevni red: 1. Poročilo o deželni učiteljski skupščini. 2. »Zavezini« listi. 3. Račun o Žumrovem spomeniku.

Štajersko.

Savinsko učiteljsko društvo zboruje v četrtek, dne 5. oktobra ob 2. uri popoldne v šolskih prostorih v Gomilskem. Na dnevnem redu je podavanje tovariša Marschitza o risanju po naravi — razdeljeno po šolskih letih. V zvezi bo tudi razstava risb in predmetov.

Za odbor: Ant. Farčnik.

Goriško.

Deželno učiteljsko društvo za Goriško in Gradiščansko vabi k letnemu občnemu zboru dne 5. oktobra 1905. ob 10¹/₂ predp. v dvorani hotela »Pri zlatem jellenu« v Gorici. Dnevni red: 1. Poročilo a) predsednikovo, b) obeh tajnikov, c) blagajničarjevo. 2. Sklep računa za leto 1904./5. in preudarek za leto 1905./6. 3. Volitev dveh pregledovalcev računov v smislu § 10 a) društvenih pravil. 5. Morebitni predlogi. Te je treba doposlati predsedniku pismeno vsaj en dan pred občnim zborom.

Fr. Bajt, predsednik.

Al. Urbančič, tajnik.

Književnost in umetnost.

„Popotnik“. Letnik XXVI. Štev. 9. — Tovariš Avguštín Požegar nadaljuje svojo temeljito študijo: »Vplivi dušnih pretresov pri domači in javni odgoji«. — Vse pozornosti je vreden članek »Ustroj telesne vzgoje po učiliščih«, ki ga je po angleškem izvirniku posnel Fr. Jerovšek. — Zanimalo bo tudi konferenčno poročilo tovariša Rudolfa Horvata »Kako obravnavajmo razna berila, da jih dobro razumemo otroci in si osvoje njih vsebino za življenje.« — Z največjo točnostjo je sestavljeno tudi nadaljevanje Frana Kocbeka in M. J. Nerata poročilo »S I. mednarodnega kongresa za šolsko higijeno v Norimberku l. 1904.« — V »Književnem poročilu« ocenja gosp. dr. Fr. Ilešič Freuensfeldove pesmi »Zvezde ugašaja...« — »Razgled« (Listek. — Pedagoški paberki. — Kronika) ponuja čitatelstvu mnogo znamenitih in aktualnih drobtin, nabranih s skrbjo in vestnostjo po širokem polju kulturnega gibanja.

„Slava Prešernu“. Ker je že pošel prvi natisk te knjižice, je izšel ta slavnosti spis v drugi pomnoženi izdaji. Dodan je opis Prešernovega spomenika in životopis kiparja Ivana Zajca. Knjižico krasita dve novi podobi. Cena ista.

Vestnik.

Važne osebne izpremembe. Dne 25. t. m. je došla z Dunaja vest, da je deželni predsednik kranjski Viktor baron Hein imenovan za sekcijskega šefa v notranjem ministrstvu. Dobil je obenem veliki križ Franc Jožefovega reda. Na njegovo mesto pride namestniški podpredsednik v Trstu Teodor Schwarz, tako da imajo na Kranjskem sedaj tudi novega predsednika deželnega šolskega sveta. Dvorni svetnik deželne vlade v Ljubljani, dr. Andrej grof Schaffgotsch, je dobil naslov in značaj namestniškega podpredsednika in je premeščen k namestništvu v Trst. Za dvornega svetnika pri deželni vladi kranjski je imenovan Rudolf grof Chorinsky, ki je bil doslej sekcijski svetnik v železniškem ministrstvu. Deželni šolski svet v Ljubljani ima torej sedaj tudi novega podpredsednika.

Osebne vesti. Nadučiteljem je imenovan učitelj Makso Šriber v Beli cerkvi na svojem dosedanem mestu. Anton Drašček pri Mar. Dev. v Pulju je definitivno nastavljen.

*) Mi izpregovorimo o njih prihodnjič.

Učiteljica Emilija Wruss v Trziču je stopila v trajen, nadučitelj Fran Gross v Starem trgu pri Poljanah pa v začasen pokoj. Gdč. Franja Mirt je imenovana za suplentinjo v Košani. Učitelj na III. mestni deški ljudski šoli v Ljubljani g. Viktor Jaklič je dobil dopust v javni ljudsko-šolski službi, da se ga uporabi na učiteljski vadnici v Ljubljani kot suplenta. Na njegovo mesto pride pomožni učitelj na III. mestni deški šoli v Ljubljani, g. Viktor Mihelič.

Učiteljske vesti na Štajerskem. Nameščeni so za nadučitelje: V Šoštanju Alojzij Trobej, dosedaj nadučitelj v Št. Ilju pod Turjakom; v Škalah Martin Krajnčič, dosedaj v Svetini pri Celju; pri Sv. Emi Karel Čeh, dosedaj učitelj pri Sv. Trojici pri Slov. Goricah; v Apačah Avg. Strauss, dosedaj učitelj v Cmureku. Kot učitelji-voditelji so nameščeni: pri Mariji Reka Karel Korošec iz Topolšice, v Žusmu Avg. Cajnko iz Skomra, v Plešivcu Henrik Bregant od Sv. Benedikta v Slov. Goricah. Nadalje so nameščeni za učitelje oziroma učiteljice: v Braslovčah Ivan Kramar iz Št. Vida pri Grobelnem, na nemški šoli v Vojniku Al. Eppich iz Brežic, v Novi cerkvi pri Celju Ana Poglajen iz Jurkloštra, v Pišecah ondotna začasna učiteljica Antonija Gomilšek, pri Sv. Križu pri Ljutomeru Eliza Vagaja iz Laporjev. V začasni pokoj je šla učiteljica pri Sv. Venčesu Marija Kralj. — V štirirazrednico se razširi šola pri Sv. Duhu pri Ščavnici.

Šolske vesti s Koroškega. Nadučiteljem je imenovan V. Oberzaucher v Kaningu, šolskim vodjem pa Janez Glavišnik v Rute nad Vratno vasjo in Rikard Čtisen v Blačah pri Dropoljah. Na Koroško se je vrnil P. Košir iz Graznice na Štajerskem ter je nastavljen za stalnega učitelja v Velikovecu. — Kot podučitelji, oziroma podučiteljice so nastavljeni: Volmar Bohrer v St. Primožu, Pavel Köchl v Sirnici, Matija Schindler v Trg. Ljudmila Grolč v Celovec, Marija Kainbacher v Št. Jurij pod Kamenom in Berta Majeršič v Beljak. Prestavljeni so: Marija Poš iz Greifenburga v Celovec, Egb. Bohrer iz Vovber v Velikovec in Jožef Zwischenberger iz Dropolj na Brdo. — V stalni pokoj stopi nadučitelj Jožef Prilaznik, ki mu je izrekel deželni šolski svet za dolgoletno službovanje svojo zahvalo. Dopust so dobili: Hermina Spiess za celo leto, Marija Burlini do 30. aprila 1906, Ana Miller do 1. marca 1906, Matilda Kleindienst do 15. decembra t. l., Franc Niederl, Franc Adlasnik, Janez Glavišnik, Ivana Kliegl in Jožef Travnik do konca šolskega leta. — Pastor Robert Johnne bo poučeval luterance v Velikovecu, oziroma njihove otroke v veronauku. — Za Švabek in Tunel se je dovolilo sprejemanje otrok v šolo o Veliki noči. Iz šolske službe stopijo Ign. Klaffensak, Janez Moosbrugger in Pavlina Payrhuber.

Ali vlada res ne more ničesar storiti proti klerikalni obstrukciji v deželnem zboru za povišanje učiteljskih plač? Jasno je, da životari klerikalna obstrukcija le še zaradi tega, ker sta liberalni stranki deželnega zbora obljubili povišanje učiteljskih plač. Nepovišanje davkov jo dela še nekoliko popularno med nevednim in zavedenim ljudstvom, ki ne zna računati, koliko tisočakov je že požrla brezvestna obstrukcija kranjski deželi. Kakor hitro bi pa vlada odstranila edino oporo, izgine tudi ves upor kakor kafa, in to je v njeni moči. Kakor pri elementarnih neugodah ne čaka vlada podpor deželnega zbora, ampak najprej priskoči sama na pomoč, tako bi tudi lahko storila z ozirom na § 55. državnega šolskega zakona, kadar klerikalna toča bije po kranjskem učitelstvu. Ako je kar hipoma našla v državni blagajnici 9 milijonov kron za bogato duhovščino, bi tudi dobila pri dobri volji še nekaj tisočakov za bedno učitelstvo. Ako bi dala učitelstvu vsaj tiste tisočake, ki jih prihrani vsako leto zaradi obstrukcije pri podporah, bi bilo učitelstvu za silo pomagano, bile bi pa tudi štete ure obstrukcije. — ! —

Deželni zbor kranjski bo sklican — kakor poročajo listi — k zasedanju dne 10. prih. mes. Govore, da pripravljajo poslanci veliko akcijo za regulacijo učiteljskih plač. Bodočnost pokaže, kdo je prijatelj učiteljstva.

Na korist „Učiteljskemu konviktu“ so priredili blejski diletantje dne 24. t. m. v dvorani »Blejskega doma« gledališko predstavo. Uprizorili so Ogrinčevo tridejansko veselo igro »V Ljubljano jo dajmo!«

„Laibacher Schulzeitung“ poroča o IV. kranjski deželni učit. skupščini tako, kakor sme in more poročati list, ki ga ureja c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Resnično. Prijatelj našega lista nam piše: »Nikakor nisem mnenja, da nam ni treba akademičnih izobražencev, a vendar mislim, da smo Slovenci ravno glede višjih šol še preveč enostranski, zakaj za višje gospodarske šole kažemo mnogo premalo zanimanja.«

„Napredak“ priobčuje v zadnji številki skoro doslovno referat tovariša Pavla Plesničarja, o peticiji na državni zbor za izboljšanje učiteljskih plač. Ta referat je znan z »Zavezine« skupščine v Pulju in tudi iz našega lista.

„Učitelji, ki obstruirajo“. Posnetek tega članka, ki ga prijavljamo na drugem mestu, je priobčila dne 19. t. m. graška »Tagespost«.

„Učiteljske Noviny“ so priobčile v zadnji številki poročilo o IV. kranjski deželni učit. skupščini.

„Český Učitel“, glasilo »Zemského Ústř. Spolku Jednot Učitelských v království Českém«, prinaša v zadnji številki simpatično poročilo o IV. kranjski deželni učiteljski skupščini.

— **Avstrijska vseučilišča.** Po izkazu, ki ga je izdalo naučno ministrstvo, je obiskovalo avstrijska vseučilišča v poletnem semestru 1905. l. nastopno število slušateljev: na Dunaju 6134, v Gradcu 1614, na nemškem vseučilišču v Pragi 1342, v Inomostu 916, na češkem vseučilišču v Pragi 3419, v Levovu 2619, v Krakovu 1883, v Črnovicah 638. Slovenskih visokošolcev je bilo v minulem letu 586.

Listnica uredništva.

„Rodovednež“. Vse vemo, kako je bilo pri dotični seji. A sedaj še ni čas, da bi govorili. Govorilo bo učiteljstvo samo, ko pride doba. Takrat zveste tudi Vi. Potrpite torej! — »Naši nadzorniki« so izostali tudi danes, ker nam je zmanjkalo prostora. Prihodnjič gotovo!

Uradni razpisi učiteljskih služb.

Št. 2174.

Kranjsko.

Na štirirazredni dekliški ljudski šoli v Tržiču je stalno popolniti izpraznjeno mesto učiteljice z zakonitimi prejemki.

Prosilke, ki še niso stalno nameščene na javnih ljudskih šolah na Kranjskem, se imajo izkazati z izpričevalom državnega zdravnika, da so fizično popolnoma sposobne za šolsko službo.

Zadostno opremljene (prošnje je vlagati predpisanim potom do 10. oktobra 1905. pri podpisnem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Kranju, dne 9. septembra 1905.

Za predsednika: Ekel m. p.)*

Št. 2231.

Z začetkom II. polletja 1905/6 je na enorazrednici v Zalem logu pri Škofji Loki oddati učiteljska in voditeljska služba stalno ali tudi začasno.

Iz Zalega loga je oskrbovati tudi pouk na ekskurendni šoli v Davči proti primerni nagradi ter se bo vsled tega za službo v Zalem logu oziralo le na moške prosilce.

Razen zakonitih prejemkov je s to službo v zvezi tudi naturalno stanovanje.

Prosilci, ki še niso stalno nameščeni na javnih ljudskih šolah na Kranjskem, se imajo izkazati z izpričevalom državnega zdravnika, da so fizično popolnoma sposobni za šolsko službo.

Opremljene prošnje je predpisanim potom vlagati do 10. oktobra 1905 pri podpisnem okrajnem šol. svetu.

C. kr. okrajni šolski svet v Kranju, 23. septembra 1905.

Za predsednika Ekel m. p.)*

*) Ta dva razpisa sta zopet pisana samo v blaženi nemščini. Značilno je, da je nadpis na prvi strani slovenski z lastnoročnim podpisom predsednika, notranje nemško besedilo pa ima ime le z m. p. Kakor vidimo, se je ime predsedujočega že tretjič izpremenilo, a nemškutarija je ostala vedno stara. Kdaj se bodo že vremena Kranjcem pri okrajnem glavarstvu zjasnila? Nam je te trdovratnosti že dovolj!

Št. 1378.

Na dvorazredni ljudski šoli v Starem trgu je stalno, oziroma začasno popolniti službo nadučitelja.

Prošnje je vlagati službenim potom do 10. oktobra 1905.

Prosilci, ki še niso v kranjski javni šolski službi stalno nameščeni, morajo z državno-zdravniškim izpričevalom dokazati, da so fizično usposobljeni za službovanje.

C. kr. okrajni šolski svet Črnomlju, dne 23. septembra 1905.

Št. 1374.

Na enorazredni ljudski šoli na Preloki je popolniti stalno, oziroma začasno službo učitelja-voditelja.

Prošnje je vlagati do 20. oktobra 1905.

Prosilci, ki še niso stalno nameščeni v kranjski javni službi, morajo z državno-zdravniškim izpričevalom dokazati, da imajo polno fizično sposobnost za službovanje.

C. kr. okrajni šolski svet Črnomlju, dne 22. septembra 1905.

Šolske tiskovine

odobrene po dež. šolskem svetu priporoča tvrdka

Dragotin Hribar v Ljubljani.

Šolske tiskovine

priporoča

tiskarna J. BLASNIKA naslednikov
v Ljubljani.

Ne zabite
„Učiteljskega
konvikta!“

Ravnokar je
izšel

Ravnokar je
izšel

ROČNI ZAPISNIK

z imenikom ljudskih šol in učiteljskega osebja na Kranjskem, Spodnje Štajerskem in Primorskem in z osebnim statusom kranjskega ljudsko-šolskega učiteljstva

za šolsko leto 1905/06., XII. letnik,
Sestavil L. Jelenc.

Cena: Za 75 učencev 1 K 40 v, za 100 učencev 1 K 50 v
za 125 učencev 1 K 60 v, za 150 učencev 1 K 70 v.

Ročni zapisnik je prevzela letos »Zaveza avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev« od gosp. Štef. Primožiča v svojo last.

Naroča se obenem s šolskimi tiskovinami v tiskarni **Dragotina Hribarja** v Ljubljani ali pa pri vodstvu Zaveze.